

VINKO DIONIZIJE LASIĆ: Pleterni ukras od najstarijih vremena do danas. Njegov likovni oblik i značenje. ZIRAL, k. 68, Chicago, 1995.

Knjiga dr. fra Vinka Dionizija Lasića *PLETERNI UKRAS* predstavlja osebujnu pojavu u hercegovačkim knjižarskim izlozima i u teološkopovijesnoj literaturi. Radi se o impozantnom djelu enciklopedijskoga formata (28 x 21 cm) s 918 stranica, 323 tablice i 50 stranica literature. Autor je temeljito i nadasve iscrpno prišao intrigantnoj temi hrvatske povijesti umjetnosti: Odakle potječe starohrvatski pleterni ukras? Knjiga je podijeljena u 11 poglavlja: 1. Odakle potječe likovno prikazivanje pleternoga ukrasa, 2. Pojam svemira kod starih naroda Prednjega istoka, 3. Opći pogled na vjerski sustav starih naroda Prednjega istoka, 4. Značajke Voda-boga kod starih Sumeraca i Babilonaca, 5. Posebna svojstva Voda-boga kod Sumeraca, 6. Posebna svojstva Voda-boga kod Akadana i Babilonaca, 7. Voda-bog u vjeri nekih drugih starih naroda Prednjega istoka, 8. Likovni znakovi Voda-boga kod starih Sumeraca, Iranaca i Babilonaca, 9. Starinarski nalazi vodenih znakova prije Krista - vremenoslovni pregled, 10. Starinarski nalazi vodenih znakova po Kristu - vremenoslovni pregled, 11. Porijeklo i značenje pleternoga ukrasa - zaključno razmatranje. Na kraju knjige nalazi se *Dodatak* na engleskom jeziku (str. 813. - 844.), knjigopis (Lasićev naziv za literaturu) te bogata i iscrpna kazala imena.

U *Uvodu* Lasić kaže da će u istraživanju toga problema krenuti od vanjskoga, vidnoga ili likovnoga oblika pleternoga ukrasa i do njegova nutarnjega značenja. "Naime, naša svrha nije opisivati arheološke nalaze, nego poslužiti se već opisanim nalazima, da što bolje uočimo oblik, sadržaj i značenje pleternoga ukrasa", piše autor. Već od prvih stranica uočavamo da nas odgovor na postavljena pitanja vodi do Prednjega istoka. Stoga Lasić naširoko piše o vjerskom sustavu starih Sumeraca, Babilonaca i Akadana.

Posebno poglavlje posvećeno je Voda-bogu u pretpovijesnu razdoblju. On je bio poznat i kod starih Sirijaca, Kanaanaca i Feničana. Naravno, njihovim posredovanjem nalazimo ga i kod Hebreja, Hetita, Egipćana, te kod Hindusa, Iranaca i Kineza. U 8. poglavlju, koje je vrlo opsežno, sa

više od dvjesto stranica, pisac nas preko mnogobrojnih tablica uvodi u svijet likovnih znakova prikazivanja Voda-boga. Lasićevu opčinjenost vodenom simbolikom možemo ilustrirati i jednim njegovim navodom: "Naime, kada je stari čovjek htio likovno prikazati svoj pojam vode, on nije mogao to izvesti mimo opažanja same prirode. On gleda da voda teče, kreće se i valovi. Valovi 'trče' jedan za drugim. Ima ih bezbroj. On takvo kretanje vode posve vjerno prikaže jednostavnom crtom, valovitom crtom, cikcak-crtom: jednom crtom, valovitom crtom, dvjema, trima crtama i s više njih zajedno. To je poznata 'crta vode', o kojoj govore arheolozi. Ona se na arheološkim nalazima pojavljuje u različitim oblicima, od kojih su osnovni vitičasti i uglati valovi vode, zvani 'meander' po vijugavoj rijeci Maeander, turski Büyük Menderes, u Anatoliji (Turska)." (str. 54)

U zaključku nalaza iz razdoblja 3000. - 2500. prije Krista pisac konstatira da je dvopleterni ukras zastupljen na Prednjem istoku - Iranu, Iraku, Siriji i Palestini, te Dalekom istoku - Baktriji, Afganistanu, Indiji i Kini, te na području više europskih zemalja. Tu se dvopleter javlja s dvije jednostruke, dvostruke, trostruke i višestruke niti, i to na glinenim loncima, kamenim predmetima i najčešće na valjak-žigovima. Od tablice 269. Lasić donosi prikaze pleterna ukrasa iz Hrvatske: iz Poreča, Nina, Bribira, Bilica kod Šibenika, Solina, Uzdolja kod Knina i drugih mjesta, te iz Bosne i Hercegovine: Zenice i Konjica. Riječ je uglavnom o ulomcima kamena crkvena namještaja. Autor kao izvore navodi hrvatske povjesničare i arheologe: Karamana, Gunjače, Beloševića, Jelovine, Katića, Ivančevića i dr.

U zaključku 10. poglavlja Lasić piše da je u Hrvata dvopleter opća kršćanska baština svojom vanjskom, tehničkom izradbom i svojim nutarnjim simboličnim vjerskim sadržajem. On je došao u Hrvatsku s kršćanstvom iz Italije u 7., 8. i 9. stoljeću. Tada su općenito kršćanski spomenici bili zasićeni i preplavljeni simboličnim znakovima koji su označavali plodove križa i krsnu vodu. Sama ta činjenica, kaže dalje u nastavku autor, pobija sva mišljenja da su Hrvati pleterni ukras donijeli sobom, ili ga primili od naroda sjeverne Europe, ili iz Bizanta. (str. 734)

Dakle, u pitanjima podrijetla pleterna ukrasa u Hrvata Vinko Dionizije Lasić podržava mišljenje Ljube Karamana (*Iz kolijevke hrvatske prošlosti*, Zagreb, 1930.). On je tvrdio da je pleterni ukras na hrvatskim kamenim spomenicima s kršćanstvom došao uglavnom iz sjeverne Italije od 8. do 12. stoljeća. Primjećujemo da piscu nisu bila dostupna djela mladih hrvatskih arheologa i povjesničara koji su pisali o pleternoj problematici: M. Jurkovića, V. Delonge, T. Burića, F. Smiljanića, T. Glavaša i dr. Knjiga je prebogatno ilustrirana, što katkad otežava praćenje štiva. Ponegdje crteži nisu najjasniji, pa se možda moglo reducirati one "manje" bitne ili nejasne. Isto tako pojedine se moglo povećati, a na tablici 296. - 299.,

gdje se prikazuju stećci, valjalo je donijeti koju fotografiju. Ipak, crteži su vrlo bitni za izlaganje materijalnih činjenica.

Dr. fra Vinko Dionizije Lasić napisao je kapitalno i poticajno djelo o pleternu ukrasu u umjetničkome, vjerskome, povijesnome i simboličnome smislu. Kako je pisac duboko zaorao po materijalu, govori pedeset stranica znanstvene i stručne literature. Za praćenje djela ovakve vrste treba poznavati teološke, povijesne, umjetničke, filozofske, arheološke i ine probleme. To dokazuje da se Lasić razvio u polihistora, kakvih je nažalost sve manje na našim obzorjima. U svakom slučaju budući istraživači pleterna ukrasa na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine imat će poticajan i fundamentalan putokaz.

Radoslav DODIG